МІНІСТЕРСТВО ФІНАНСІВ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ ПОДАТКОВИЙ УНІВЕРСИТЕТ

ФАКУЛЬТЕТ ФІНАНСІВ ТА ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ

КАФЕДРА ПУБЛІЧНИХ ФІНАНСІВ

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА (ПРОЄКТ)

на тему: **«Податкові надходження у складі доходів місцевих бюджетів»**

Здобувача вищої освіти _II_ рівня, II курсу, _ФМУПз-22-1_ групи,
спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа та страхування
освітня програма «Управління публічними фінансами»

_____ Герасименко Дарина Олександрівна
(підпис) (прізвище, ім'я, по батькові)

Науковий керівник _____ _Сокирко Олена Сергіївна, к.е.н., доцент
(підпис) (прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

Керівник освітньо-професійної
програми _____ _Гордей Оксана Дмитрівна, д.е.н., професор
(підпис) (прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

Допущено до захисту рішенням кафедри публічних фінансів
протокол від «15» 01 2024 № 9

Завідувач
кафедри _____ _Давиденко Надія Миколаївна, д.е.н., професор_
(підпис) (прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

Ірпінь – 2024

Реєстрація № 7 05.02.2024
(дата) (підпис відповідальної особи)

Результати перевірки до захисту
(до захисту, на доопрацювання) (дата) (підпис)

Результат захисту 72 бали 4(добре) 15.02.2024
(оцінка) (дата) (підпис)

Голова комісії: (підпис) Т.Г. Бондарук (ініціали, прізвище)

Члени комісії:
(підпис) Н.М. Давиденко (ініціали, прізвище)
(підпис) О.Д. Горєва (ініціали, прізвище)
(підпис) А.В. Бурлєк (ініціали, прізвище)

секретар В.Ю. Шепіленко

БЛАНК ОЦІНЮВАННЯ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ

Об'єкти контролю	Діапазон оцінки в балах	Фактична кількість балів	Примітки	Дата, П.І.П.: керівника, голови комісії членів комісії, секретаря, (підписи)
ОЦІНЮВАННЯ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ КОМІСІЄЮ ПО ЗАХИСТУ				
І. Зміст випускної роботи (якість теоретичного матеріалу, його зв'язок з практичним, вміння представляти матеріал в логічній послідовності, наявність висновків та пропозицій)	від 0 до 30	15		Голова ЕК Т.Т. Богдарук Члени комісії Н.М. Давиденко О.Д. Бордей А.В. Бурлєв секретар В.Ю. Шепіленко
2. Дотримання вимог щодо оформлення	від 0 до 10	7		
3. Вчасне виконання роботи на всіх етапах у встановлені кафедрою терміни	від 0 до 5	5		
4. Рецензент	від 0 до 5	5		
РАЗОМ БАЛІВ*	від 0 до 50	32		

Оцінювання кваліфікаційної роботи науковим керівником - 40 балів.

ПЕРЕВЕДЕННЯ ОЦІНКИ ЗА 100-БАЛЬНОЮ ШКАЛОЮ ДО НАЦІОНАЛЬНОЇ ШКАЛИ ТА ШКАЛИ

Оцінка за 100-бальною шкалою	Оцінка за шкалою ЕКТС	Оцінка за національною шкалою	Дата	П.І.П.: голови, членів комісії, секретаря, (підпис)
72	C	4 (добре)	15.02.2024	

Правила переведення оцінок до національної шкали та шкали ЕКТС

Оцінка за 100-бальною шкалою	Оцінка за шкалою ЄКТС	Оцінка за національною шкалою
90-100	A	5 (відмінно)
80-89	B	4 (добре)
70-79	C	
60-69	D	3 (задовільно)
50-59	E	
35-49	FX	2 (незадовільно)

Факультет **Фінансів та цифрових технологій**
Кафедра **Публічних фінансів**
Спеціальність **072 «Фінанси, банківська справа та страхування»**
Освітньо-професійна програма **«Управління публічними фінансами»**

Затверджую
в.о. завідувача кафедри публічних фінансів
Надія ДАВИДЕНКО
«22» 12 2023

Завдання на кваліфікаційну роботу (проєкт)

здобувачу вищої освіти

Герасименко Дарини Олександрівни

1.Тема випускної кваліфікаційної роботи (проєкту)

«Податкові надходження у складі доходів місцевих бюджетів»

Затверджена наказом ректора від «15» 11 2022 р. №1207

2. Строк здачі закінченої роботи
18.12.2023

3.**Мета роботи** є дослідження даної роботи є вивчення теоретичних засад і розробка пропозицій щодо збільшення ролі податкових надходжень у формуванні доходів місцевого бюджету.

Об'єктом дослідження є процес формування доходів місцевих бюджетів.

Предметом дослідження виступає сукупність теоретичних, методичних та практичних аспектів забезпечення податкових надходжень у формуванні доходів місцевого бюджету.

Орієнтовна база дослідження законодавчо -нормативне забезпечення, офіційні джерела статистичних даних, фахова наукова періодика, монографії, Інтернет - ресурси тощо.

Апробація результатів роботи здійснена шляхом публікації тезисів на конференції у 2023 році.

6. Зміст випускної кваліфікаційної (дипломної) роботи (перелік питань за кожним розділом) 1. Теоретичні основи формування податкових надходжень.
1.1 Сутність та принципи формування місцевого бюджету.
1.2. Податкові надходження як джерело наповнення місцевого бюджету.
2. Оцінка податкових надходжень у доходах місцевого бюджету України.
2.1. Аналіз складу та структури дохідної частини місцевого бюджету.
2.2. Оцінка ролі податкових надходжень у формуванні місцевого бюджету України.

7. Календарний план виконання роботи

№ п\п	Назва етапів випускної кваліфікаційної (дипломної) роботи	Строк виконання етапів роботи	
		За планом	Фактично
1	2	3	4
1	Підготовка 100 % кваліфікаційної роботи та подання її на перевірку науковому керівнику	10.11.2023 р.	виконано
2	Доопрацювання роботи з урахуванням зауважень керівника та подання її на повторну перевірку	15.11.2023 р.	виконано
3	Попередній захист кваліфікаційної роботи	17.11.-25.11.2023 р.	виконано
4	Надання кваліфікаційної роботи для перевірки на плагіат	з 01.12-10.12.2023 р.	виконано
5	Отримання відгуку наукового керівника кваліфікаційної роботи	15-20.01.2024 р.	виконано
6	Рецензування кваліфікаційної роботи	22-26.01.2024 р.	виконано
7	Захист кваліфікаційної роботи	14-15 лютого 2024 р.	виконано

8. Дата видачі завдання «22» 12 2022.

9. Науковий керівник кваліфікаційної роботи (проєкту) _____ (підпис) Сокирко О.С. (прізвище, ініціали)

10. Гарант освітньо-професійної програми _____ (підпис) Гордей О.Д. (прізвище, ініціали)

11. Завдання до виконання отримав здобувач вищої освіти _____ (підпис) Герасименко Д.О (прізвище, ініціали)

АНОТАЦІЯ
«Податкові надходження у складі доходів місцевих бюджетів»

Назва випускної кваліфікаційної (дипломної) роботи

Мета роботи полягає у вивчення теоретичних засад і розробка пропозицій щодо збільшення ролі податкових надходжень у формуванні доходів місцевого бюджету.

Завданнями роботи є: - вивчити сутність та принципи формування місцевих бюджетів;

- охарактеризувати податкові надходження як джерело наповнення місцевого бюджету;

- провести аналіз складу та структури дохідної частини місцевого бюджету;

- здійснити оцінку ролі податкових надходжень у формуванні місцевого бюджету України;

- обґрунтувати напрями зростання податкових надходжень у структурі доходів місцевих бюджетів.

Предметом дослідження є виступає сукупність теоретичних, методичних та практичних аспектів забезпечення податкових надходжень у формуванні доходів місцевого бюджету.

Об'єктом дослідження є процес формування доходів місцевих бюджетів .

Базою дослідження виступає Міністерство фінансів України, Державна податкова служба України.

За результатами дослідження сформульовані відповідні висновки.

виступають законодавчо -нормативне забезпечення, офіційні джерела статистичних даних, фахова наукова періодика, монографії, Інтернет - ресурси тощо.

Кваліфікаційна робота містить 52 сторінок, 6 таблиць, 20 рисунків, список використаних джерел 40 найменувань.

Ключові слова: місцевий бюджет, видатки, доходи місцевого бюджету, децентралізація влади, бюджетна децентралізація.

Рік виконання кваліфікаційної роботи 2022-2023 рр.

Рік захисту роботи 2024 р.

ABSTRACT
"Tax revenues as part of local budget revenues"

Name of the final qualification (diploma) work

The purpose of the work is to study the theoretical foundations and develop proposals for increasing the role of tax revenues in the formation of local budget revenues.

The tasks of the work are: - to study the essence and principles of formation of local budgets;

- characterize tax revenues as a source of filling the local budget;
- analyze the composition and structure of the revenue part of the local budget;
- evaluate the role of tax revenues in the formation of the local budget of Ukraine;
- to substantiate the directions of tax revenue growth in the structure of local budget revenues.

The subject of the study is a set of theoretical, methodical and practical aspects of ensuring tax revenues in the formation of local budget revenues.

The object of the research is the process of formation of revenues of local budgets.

The basis of the study is the Ministry of Finance of Ukraine, the State Tax Service of Ukraine.

According to the results of the research, appropriate conclusions are formulated.

legal and regulatory support, official sources of statistical data, professional scientific periodicals, monographs, Internet resources, etc. are used.

The qualification work contains 55 pages, 6 tables, 20 figures, a list of used sources of 40 items.

Key words: local budget, expenditures, local budget revenues, decentralization of power, budget decentralization.

The year of performance of qualification work is 2022-2023.

The year of job protection is 2024.

ЗМІСТ

ВСТУП……...8

Розділ 1 ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ ПОДАТКОВИХ НАДХОДЖЕНЬ…….……11

1.1. Сутність та принципи формування місцевого бюджету…….11

1.2. Податкові надходження як джерело наповнення місцевого бюджету…….....20

Розділ 2 ОЦІНКА ПОДАТКОВИХ НАДХОДЖЕНЬ У ДОХОДАХ МІСЦЕВОГО БЮДЖЕТУ УКРАЇНИ…….……30

2.1. Аналіз складу та структури дохідної частини місцевого бюджету…….....30

2.2. Оцінка ролі податкових надходжень у формуванні місцевого бюджету України……35

Розділ 3 НАПРЯМИ ЗРОСТАННЯ ПОДАТКОВИХ НАДХОДЖЕНЬ У ДОХОДАХ МІСЦЕВОГО БЮДЖЕТУ ……45

ВИСНОВКИ……..…….50

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ……....53

ВСТУП

Актуальність теми. Формування доходів місцевих бюджетів є однією із основних напрямів регіональної фінансової політики. Разом з тим, рівень фінансування видаткової частини місцевих бюджетів повністю залежить від ступеню ефективності залучення коштів у дохідну частину ОМС. Зміцнення фінансової бази на місцевому рівні є одним із головних завдань перетворення місцевих бюджетів на більш ефективний інструмент соціально-економічного розвитку певних територій.

Податкові надходження є одним із основних способів формування доходів місцевого бюджету. З ін. боку, вони є однією із форм економічних відносин розподілу і перерозподілу ВВП відповідно потреб фінансування витрат населення, і державного регулювання економічних процесів. Значення податкових надходжень переоцінити не можливо. Саме тому, на етапі економічних перетворень воно зростає не лише в формуванні державних фінансових ресурсів, а і у формуванні доходної частини місцевих бюджетів.

В ході проведення та реалізації реформи бюджетної децентралізації було здійснено зміни у бюджетному законодавстві. Основною ідеєю цих змін лежала ідея децентралізації влади і значне розширення повноважень місцевих органів влади. Передусім це передбачало підвищення фінансової незалежності та зміцнення матеріально та фінансової бази місцевого самоврядування. Із ратифікацією Європейської хартії місцевого самоврядування і проголошенням одним з результатів подальшої інтеграції до ЄС Україна адаптує деякі елементи системи бюджетних надходжень до умов і стандартів ЄС. Саме тому, актуальним постало питання удосконалення податкових надходжень і їх значення для формування доходів місцевих бюджетів.

Стан і ступінь розробки проблеми в спеціальній літературі.

Дану проблематику було досліджено у працях багатьох визначних вітчизняних вчених та фахівців. Підходи до визначення сутності та значення податкових надходжень місцевих бюджетів стає у центрі наукових пошуків таких як: В.О. Письменний, В. Тараненко, Н. Шевченко, Н.В. Проць, І. Луніна, Л. М. Лучишин, О.Д. Борзенкова та інші. Передусім, теоретико - методичні аспекти щодо формування податкових надходжень місцевих бюджетів було викладено у працях таких вчених, як: Ч. Тібу, І. Лопушинський, М. Черновська та багато ін.

Не зважаючи на значну кількість наукових доробків у цій сфері, виникає необхідність в пошуку нових підходів у даній сфері та більш ґрунтовних та детальних дослідженнях, які будуть спрямовані на зростання податкових надходжень, як основних джерел доходів місцевого бюджету.

Мета і завдання дослідження. Метою дослідження даної роботи є вивчення теоретичних засад і розробка пропозицій щодо збільшення ролі податкових надходжень у формуванні доходів місцевого бюджету.

Відповідно до зазначеної мети в випускній (кваліфікаційній) роботі поставлено такі *завдання*:

- вивчити сутність та принципи формування місцевих бюджетів;
- охарактеризувати податкові надходження як джерело наповнення місцевого бюджету;
- провести аналіз складу та структури дохідної частини місцевого бюджету;
- здійснити оцінку ролі податкових надходжень у формуванні місцевого бюджету України;
- обґрунтувати напрями зростання податкових надходжень у структурі доходів місцевих бюджетів.

Об'єкт дослідження є процес формування доходів місцевих бюджетів .

База дослідження. Міністерство фінансів України, Державна податкова

служба України.

Предметом дослідження є сукупність теоретичних, методичних та практичних аспектів забезпечення податкових надходжень у формуванні доходів місцевого бюджету.

Методи дослідження. У процесі роботи було застосовано такі загальнонаукові методи дослідження як: теоретичного узагальнення – задля обґрунтування основних результатів щодо сутності податкових надходжень, які є основою доходів місцевого бюджету; аналізу та синтезу, системного аналізу – для проведення аналізу і визначення ключових напрямів розширення джерел податкових надходжень у складі доходів місцевого бюджету; статистичного аналізу – для вивчення, групування та виявлення основних превалюючих факторів, які здійснюють вплив на формування податкових надходжень у структурі доходів місцевого бюджету.

Науково-практична значимість одержаних результатів. Основні результати дослідження полягають у можливості їх застосування у сфері місцевих бюджетів на основі запропонованих методичних процедур удосконалення і забезпечення податкових надходжень у формуванні доходів місцевого бюджету. Значення результатів наукового дослідження становлять відомості у сфері збільшення рівня податкових джерел у доходах місцевого бюджету та в т.ч. зміцнення доходної бази місцевих бюджетів в умовах реформування міжбюджетних відносин.

Інформаційною базою дослідження виступають законодавчо -нормативне забезпечення, офіційні джерела статистичних даних, фахова наукова періодика, монографії, Інтернет - ресурси тощо.

Апробація результатів роботи здійснена шляхом публікації тезисів на конференції у 2023 році.

Структура дослідження. Робота складається зі вступу, трьох і висновків.

РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ ПОДАТКОВИХ НАДХОДЖЕНЬ

1.1. Сутність та принципи формування місцевого бюджету

Місцевий бюджет є важливою частиною фінансової системи держави і зазнає трансформаційних змін. Оскільки Україна має намір доєднатися до Європейського співтовариства він займає важливе місце у національній політиці економічного та соціального розвитку і є ефективним інструментом. Процес децентралізації, який було започатковано із початком реформи призвів до посилення ролі регіонів у соціально-економічному розвитку країни. Разом з тим, Україна відповідно до вимог Європейської хартії самоврядування реалізовує її основні принципи щодо покращення добробуту територіальних громад та людей, які там проживають. Передусім реалізовується принцип самофінансування і фінансова автономія адміністративно-територіальних одиниць.

В першу чергу, місцеві бюджети як основні фінансові плани діяльності і розвитку визначеної території мають фінансово забезпечувати виконання ключових завдань та функцій місцевої влади. Саме тому, до їх формування потрібен окремий специфічний підхід. Спираючись на досвід окремих країн Східної Європи необхідно враховувати певні особливості і проблеми окремої території. До таких особливостей відносять:

- територіальне положення;
- щільність та густоту населення;
- наявність основних окремих груп громадян, що потребують соціального захисту;
- прибутковість та кількість підприємств;
- чисельність населення, рівень його зайнятості та фінансова спроможність території;

- наявність ключових потреб, які потребують термінового вирішення (капітальний ремонт ЖКГ, погіршення екологічної безпеки і т.д.);

- неможливість чи спроможність тиражування і розвитку виробничих територій.

Основний зміст місцевих бюджетів щодо формування грошових фондів відображається у призначених для забезпечення діяльності органів місцевого самоврядування. Від адекватності прийняття рішень місцевої влади залежить стан економічної і соціальної інфраструктури ОТГ, житлово-комунального комплексу, закладів освіти, транспорту та зв'язку, охорони здоров'я, культури, соціально-економічний розвиток регіону та країни в цілому. Закон України «Про місцеве самоврядування» [1] чітко формулює та деталізує основні конституційні засади щодо формування матеріальної і фінансової основи місцевого самоврядування. Він встановлює фінансову незалежність місцевих бюджетів і засади їх формування, але не визначає конкретні їх джерела формування.

Існування і діяльність держави безпосередньо пов'язане із наявністю фінансових ресурсів. Наразі, неможливо уявити, без раціонально спланованого бюджету добробут громадян тієї чи ін. громади. Це питання законодавчо врегульовано і визначається Бюджетним кодексом України [2]. Цей Закон є надзвичайно важливим. Він окреслює та систематизує усі аспекти функціонування бюджету відповідно до Конституції України [3].

Як відомо, місцеві бюджети – це сукупність фінансових ресурсів, які призначено для виконання функцій та завдань місцевого самоврядування та органів місцевої влади. Вони є частиною бюджетної системи держави та фінансовою основою місцевого самоврядування. В т.ч. вони забезпечують необхідні ресурси для фінансування заходів економічного і соціального розвитку окремих територій [2] .

Місцевий бюджет включає доходи та видатки [2]. Окрім того, основну роль відіграють доходи місцевих бюджетів, що фінансують програми та заходи у сферах освіти, охорони здоров'я, соціального захисту та соціального

забезпечення тощо.

На думку науковця Кириленко О.: «місцевий бюджет є найдієвішим інструментом впливу на процеси, що відбуваються у суспільстві» [4, с. 13]. Якщо відслідкувати наукові точки зору, то у то там визначено, що у більшості країн з високим ступенем економічного розвитку відбувається перерозподіл фінансових ресурсів через Державний бюджет. Зазначимо, що визначальну роль тут відіграють місцеві бюджети.

Натомість науковець Опарін В. стверджує, що «бюджет – це сукупність економічних відносин між макрорівнем (державою) та мікрорівнем (юридичними і фізичними особами). Основна причина цих відносин - розподіл і перерозподіл ВВП з метою формування і використання централізованого фонду грошових коштів (державний бюджет), який призначений для забезпечення виконання державою її функцій» [5, с. 45].

Відповідно до чинного законодавства (БКУ): «місцевий бюджет є планом формування і використання фінансових ресурсів щодо забезпечення завдань та функцій, що здійснюються відповідно органами державної влади, органами влади АР Крим, ОМС протягом бюджетного періоду (бюджетного року)» [3]. Джерела формування місцевого бюджету представлено на рис. 1.1.

Рис. 1.1. Джерела формування місцевих бюджетів

Джерело:[4]

У своєму матеріальному змісті бюджет має кілька особливих ознак, що видно з рис. 1.2.

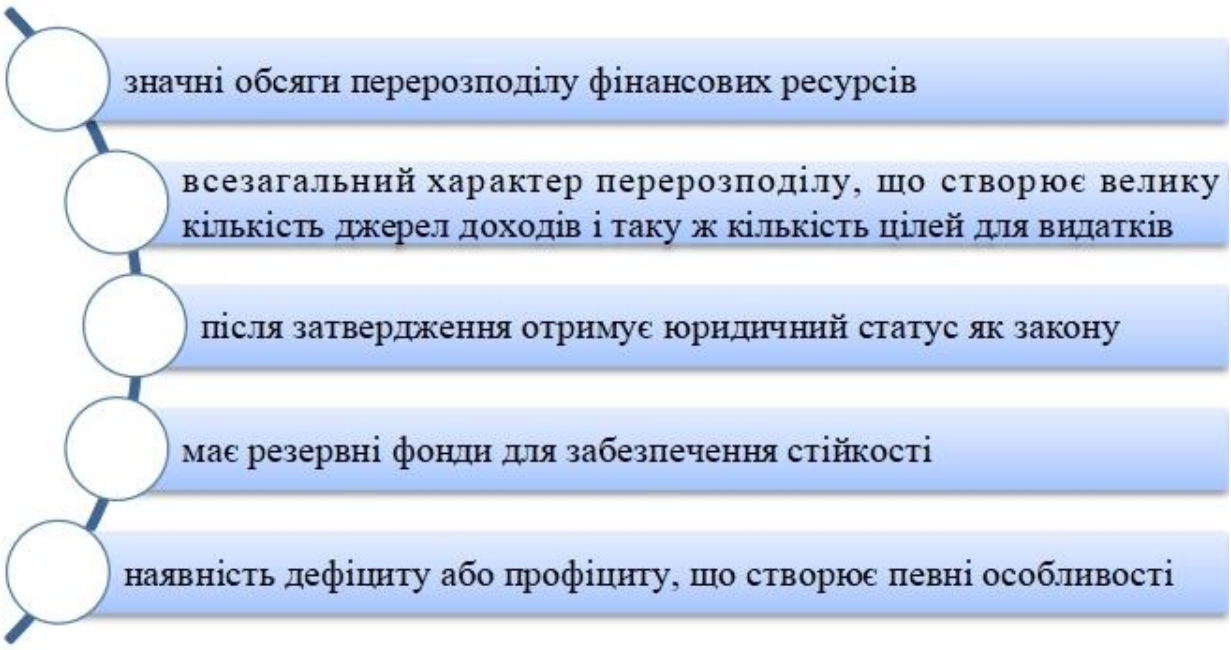

Рис. 1.2 Ознаки місцевого бюджету

Джерело: [3]

Структуру місцевого бюджету показано на рис. 1.4. Ще одним фондом у складі бюджету виступає резервний фонд. Як і спеціальний, він має конкретне цільове призначення – на фінансування непередбачених бюджетних витрат [6, с. 96]. У державному бюджеті він є обов'язковим, але його обсяг не може перевищувати 1% від загального розміру бюджету. На рівні місцевих бюджетів резервний фонд встановлюється за рішенням

відповідних органів [1].

Рис. 1.4 Структура місцевого бюджету згідно БКУ

Джерело: [2]

Під «бюджетами місцевого самоврядування розуміють бюджети територіальних громад, сіл їх об'єднань, селищ, міст, бюджети ОТГ» [2]. У цих бюджетів є своя сфера дії та умови визначення, а також масштаби впливу. Спираючись на думку науковців даної сфери можна стверджувати, що ці бюджети ні чим не відрізняються від місцевих бюджетів. Річ у тім, що реформа децентралізації, яка знаходиться у процесі реалізації в Україні змусила міста і їх бюджети стати більш самостійними, а ніж до реформи. Основними причинами цього є низка визначених чинників (рис. 1.5) [6, с. 187]:

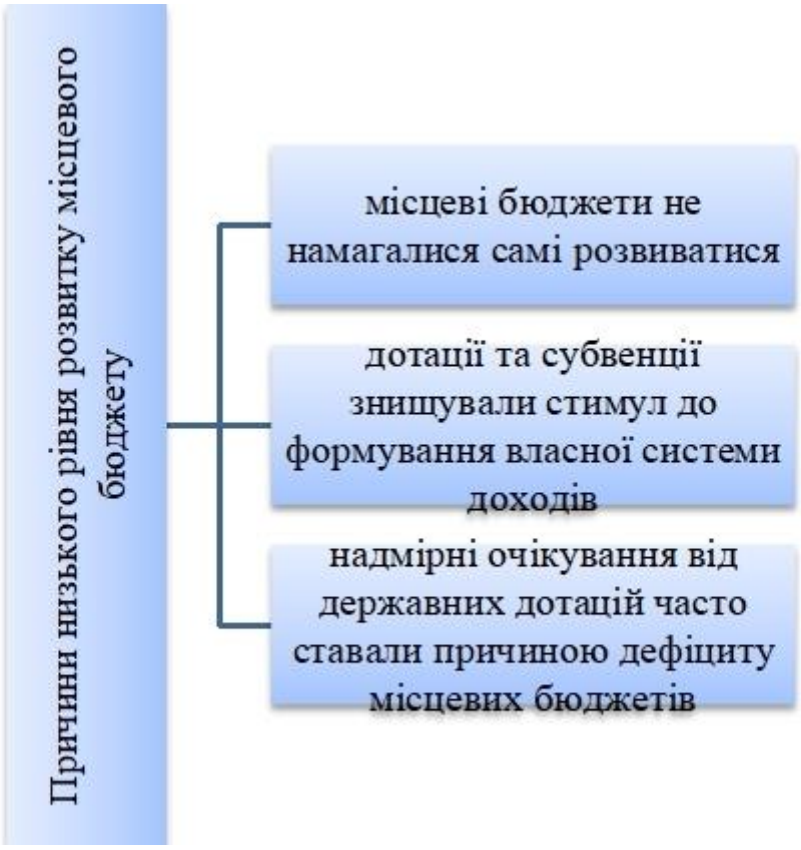

Рис. 1.5 Основні причини стримування розвитку місцевих бюджетів

Джерело: [6-7]

Таким чином, реформа децентралізації здебільшого визначила ці проблеми. Слід зазначити, що трансферти в даному випадку відіграють другорядну роль (support позицію). З ін.. боку, реформа податкової системи створила певні можливості задля акумулювання додаткових джерел в контексті формування власних джерел надходжень місцевих бюджетів [8].

Законом України «Про місцеве самоврядування в Україні» [1] і Європейською Хартією місцевого самоврядування [9] визначено принципи правової, організаційної і матеріально-фінансової бази місцевого самоврядування. Основною ключовою особливістю місцевих бюджетів є наявність у них власної доходної бази та власних видаткових повноважень.

Разом з тим, використовуючи принцип субсидіарності бюджетної системи вони отримали статус переданих (делегованих) повноважень. Однією із пріоритетних цілей якої є надання суспільних послуг та максимальне

наближення їх до кінцевого споживача. Бюджети місцевого рівня виконують ряд повноважень бюджету держави, що визначено державними функціями. Тобто вони виконують, як власні, так і передані (делеговані) повноваження. Їх перелік повноважень розкривається через освоєння видатків місцевого бюджету та ті пріоритетні цілі, які ним виконуються. До таких функцій можна віднести передусім загальні функції, а саме: слідкування за станом доріг, забезпечення освіти на місцевому рівні, надання медичних послуг, транспортна сфера і т.д. [9, с. 105].

Статтею 96 цього Бюджетного Кодексу України визначено, що місцевий рівень надається державна допомога у вигляді міжбюджетних трансфертів. Під ними розуміють «кошти, які безоплатно і безповоротно передаються з одного бюджету до іншого» [2]. Згідно БКУ передбачено наступні їх види (рис. 1.6):

Рис. 1.6 Структура офіційних трансфертів згідно чинного законодавства

Джерело: [2]

Разом з тим слід звернути увагу, що всі основні засади розподілу бюджетних коштів і напрямів їх використання регулює Закон України «Про Державний бюджет на поточний рік» [10].

Звернемо увагу на бюджет розвитку, який знаходиться у складі місцевого бюджету. І особливо став відігравати свою роль із введенням в дію БКУ. Він включає видатки і доходи місцевого бюджету, які створюються та використовуються для реалізації різноманітних програм, що спрямовуються

на зміцнення фінансової бази місцевого самоврядування. Відповідно до цього, даний фонд формується на основі надходжень, які демонструє рис. 1.7 [2].

Рис. 1.7 Структура бюджету розвитку

Джерело: [2]

Спрямування і використання бюджету розвитку носить суто інвестиційно-інноваційний характер. За своїм формуванням та принципом бюджет розвитку дуже схожий на спеціальний фонд Державного бюджету.

Важливою складовою місцевого бюджету є його видаткова частина. Розподіл видатків між ланками бюджетної системи представлено на рис. 1.8.

Рис. 1.8 Основи розподілу видатків між ланками бюджетної системи

Джерело: [11-12]

Зауважимо, що отримані доходи органи місцевої влади спрямовуються на фінансування покладених на них повноважень (власних і делегованих) задля досягнення основних пріоритетних завдань. У місцевому бюджеті виділяють основні групи бюджетних видатків. (рис.1.9) [14-15]:

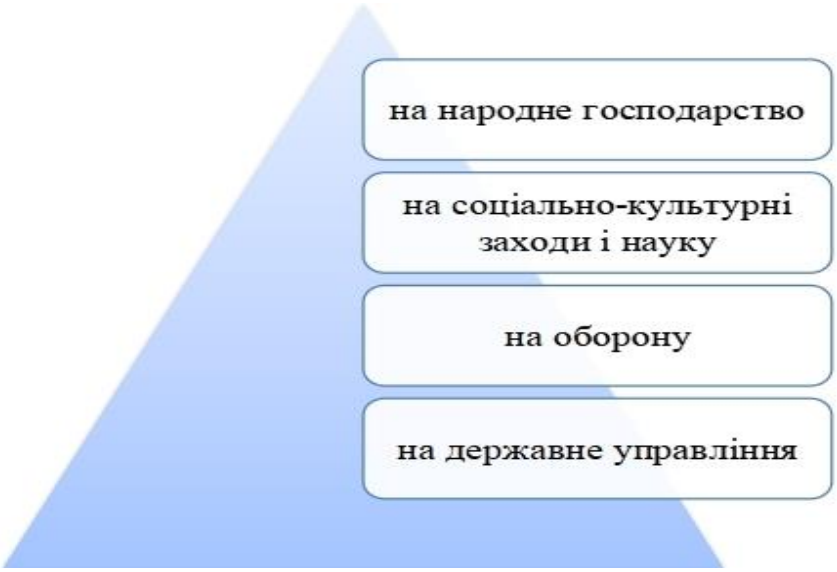

Рис. 1.9 Основні види видатків місцевих бюджетів

Джерело: [13]

Таким чином, підсумовуючи вищесказане, зауважимо, що передусім місцевий бюджет відіграє основну роль у забезпеченні належного функціонування і реалізації проектів (програм) соціальної сфери та збереженні соціальної стабільності у суспільстві. Разом з тим, існують проблемні питання і стримуючі фактори у цій сфері, які не дозволяють розвиватися. Зокрема є нестача фінансових ресурсів щодо належного наповнення власної бази місцевих бюджетів, не зважаючи на проведення реформи бюджетної децентралізації та її позитивний вплив. Зазвичай левова частка місцевих бюджетів є дотаційними.

Зауважимо, що різні ОТГ, в силу економічних, демографічних, політичних, економічних та ін. чинників володіють неоднаковим економічним і фінансовим потенціалом. Це означає, що вони мають різні можливості щодо формування власних доходів на своїй території, справляння податків тощо. Схід України характеризуються високим рівнем концентрації виробничих потужностей, тоді як західні регіони спеціалізуються переважно на АПК.

За умов наявності диспропорцій у їх розвитку ключове значення має регулююча функція держави. Саме тому, проблема вирівнювання цих диспропорцій має велике значення. Передусім виконання соціальних функцій. До таких функцій відносять: охорону здоров’я, освіту, соціальний захист та соціальне забезпечення. Прямий вплив держави на соціальний та економічний розвиток певних територій реалізується через систему трансфертів.

1.2. Податкові надходження як джерело наповнення місцевого бюджету

Конституцією України [3] та Бюджетним кодексом України [2] встановлено основні правові засади діяльності національної бюджетної системи, а саме: принципи побудови, бюджетні відносини, відповідальність за невиконання чинного законодавства та ін. Бюджетну систему України демонструє табл. 1.1.

Таблиця 1.1.

Структура бюджетної системи України

1	Державний бюджет
2	місцеві бюджети
3	бюджет АРК
4	обласні бюджети
5	районні бюджети
6	бюджети місцевого самоврядування

Джерело: [2]

Фактично бюджет України є сукупним показником державного, місцевих бюджетів, бюджету АРК, до його анексії РФ у 2014 р., обласних та районних бюджетів, в т.ч. бюджетів місцевого самоврядування та ОТГ [2].

Відповідно до ст. 9 Бюджетного кодексу України (далі БКУ) доходи місцевих бюджетів поділяються на відповідні групи (рис. 1.10) [1].

Рис. 1.10 Класифікація доходів місцевих бюджетів згідно БКУ

Джерело: складено за [2]

Основним джерелом мобілізації та акумуляції доходів місцевих бюджетів є податкові надходження. Вони включають загальнодержавні та місцеві податки і

збори. Податкові надходження визначаються відповідно до чинного податкового законодавства (ПКУ) [14]. Наразі податкові надходження, які надходять до місцевих бюджетів є основою для виконання органами місцевої влади і органами місцевого самоврядування своїх завдань. Разом з тим вони є найважливішою структурною складовою дохідної бази місцевих бюджетів. Їх перелік затверджується бюджетами відповідних рівнів згідно із БКУ [2].

Податковий кодекс України, який був прийнятий у 2010 р. (останні зміни було внесено ВРУ 01.08.2023 р.) детально регулює всі загальнодержавні податки і збори. Вони носять достатньо універсальний характер та є обов'язковими до сплати на всій території України. [14].

До загальнодержавних податкових надходжень, які зараховуються до місцевих бюджетів, входять (рис.1.11):

Рис. 1.11 Види загальнодержавних податків і зборів згідно ПКУ

Джерело: [14]

Об’єктом оподаткування цих податків може бути прибуток, що отримано в Україні чи за її межами, а базою - виступає грошова форма.

Наприклад, податок на доходи фізичних осіб (ПДФО) - є ключовим джерелом доходів до Державного бюджету. Через нього реалізується зв’язок громадян із державою та державним бюджетом. Цей податок регулюється 4 розділом ПКУ [14].

Основною для оподаткування є загальний оподатковуваний дохід. Ставки ПДФО різні. Їх продемонстровано у таблиці 1.2.[14]

Таблиця 1. 2

Ставки ПДФО згідно чинного законодавства

	18 % – заробітна плата, пенсія, інший дохід (пасивний).
	9 % – доходи у вигляді дивідендів по акціях.
	5 % – доходи у вигляді дивідендів по акціях та корпоративних правах, нарахованих платниками податку на прибуток підприємств.
	0% – вартість власності, що успадковується близькими родичами сім'ї спадкодавця.

Джерело: складено за [14]

Наступний податок – це акцизний податок, який є одним із видів непрямого оподаткування. Ст. 215 ПКУ визначено основний перелік підакцизних товарів. До них відносимо:

- спирт етиловий;
- алкоголь (пиво, вино, горілка і т.д.);
- тютюн;
- Нафтопродукти;
- скраплений газ;
- легкові автомобілі (з 1 червня 2022 р. дозволено в умовах воєнного стану безмитний ввіз із за кордону в Україну легкових автомобілів); мотоцикли;
- електроенергія і ін..

Зокрема на горілчані та тютюнові вироби держава, з одного боку, намагається їх обмежити, а при акцизному оподаткуванні імпортних товарів - захистити вітчизняних виробників [14].

Згідно чинного податкового законодавства було введено екологічний податок. Ідею щодо його введення за нанесення шкоди зовнішньому навколишньому природному середовищу запропонував вчений А. С. Пігу. Він визначив, що цей податок повинен сплачуватись підприємствами та установами у розмірі, який дорівнює їх граничним зовнішнім витратам [16, с. 44].

Загальнодержавним податком є рентна плата, яка сплачується за

використання національних надр щодо видобутку корисних копалин. До них відносяться: річки, ліси, перевезення нафти, нафтопродуктів нафтопроводами, транзитне транспортування аміаку через територію держави тощо. Вона регулюється IX розділом ПКУ та ін. законами України [14].

Розглянемо місцеві податки і збори, які є важливою складовою наповнення місцевого бюджету. Як відомо**,** відповідно до національного законодавства територіальні громади села, селища, міста, району чи області мають право самостійно встановлювати місцеві податки та збори [14]. Ці питання вирішуються на пленарних засіданнях відповідних рад [17, ст. 26].

Місцеві податки і збори, які встановлено відповідно до переліку у ПКУ, є обов'язковими до сплати на території відповідних територіальних громад [14]. Види місцевих податків і зборів демонструє рис. 1.12.

Рис. 1.12 Види місцевих податків і зборів згідно ПКУ

Джерело: складено за [14]

Зокрема до місцевих податків відносять: податок на майно і єдиний податок. Податок на майно включає в себе: податок на нерухоме майно, транспортний податок і плату за землю. До місцевих зборів відносять: туристський і збір паркування транспортних засобів [14].

Платниками плати за землю є власники земельних ділянок, земельних часток (паїв), землекористувачі на правах постійного користування; орендарі земельних ділянок державної і комунальної власності на умовах оренди [14].

Платники даного податку сплачують його з дня виникнення права власності чи права користування земельною ділянкою. Він сплачується фізичними особами протягом 60 днів із дня вручення податкового повідомлення [14].

Спрощена система оподаткування передбачаєспрощений облік та звітність для платників єдиного податку. Згідно із чинним законодавством, представники малого бізнесу (суб'єкти господарювання) поділяються на 4 групи платників. Їх представлено в табл. 1.3 [14].

Таблиця 1.3.

Групи платників єдиного податку згідно із чинним законодавством

1	перша – ФО, що займаються роздрібний продажем товарів на ринку або надають побутові послуги місцевому населенню, їх дохід за рік не перевищує 167 розмірів мінімальної заробітної плати, встановленої законом.
2	друга – підприємці, які надають послуги (побутові, у сфері ресторанного бізнесу), працюють самі, або використовують працю не більше 10 осіб і обсяг доходу яких не перевищує 834 розміри мінімальної зарплати.
3	третя – ФО, які не використовують працю найманих працівників та ЮО різних організаційно-правових форм, обсяг доходу яких в рік не перевищує 1167 розмірівмінімальної заробітної плати.
4	четверта група – сільськогосподарські товаровиробники, переважно фермери, або члени їх сімей, які здійснюють вирощування та реалізацію с/г продукції, відгодівлю худоби, птиці, збирання, вилов, переробку власно вирощеної або відгодованої продукції та продаж на ринку (площа угідь коливається від 0,5 до 20 га).

Джерело: складено за [14]

Платники єдиного податку самостійно нараховують плату, яка сплачується із1 січня до 20 лютого кожного року.

Важливим місцевим збором є туристичний збір. Його платниками є українські громадяни, іноземці, особи без громадянства, які прибувають на територію відповідної громади де він встановлений для сплати. У разі якщо вони отримують послуги із тимчасового проживання. До таких місць відносимо: кемпінги, готелі, хостели, мотелі, гуртожитки для приїжджих, будинки відпочинку, туристичні бази, гірські притулки, пансіонати, санаторно-курортні заклади, житлові будинки, квартири тощо [17, с. 268].

Ставка збору встановлюється відповідно до рішення ради громади у розмірі до 0,5 % - для внутрішнього туризму і до 5 % - для в'їзного туризму від

розміру мінімальної заробітної плати. Базою збору виступає кількість діб розміщення у місцях проживання, які визначено у ПКУ [14].

За допомогою місцевих податків органи влади здійснюють свої функції. Зокрема, такі як: забезпечення виконання конституційних прав громадян, надання матеріальної допомоги найменш захищеним категоріям громадян, фінансування закладів охорони здоров'я, освіти та ін. [18, с. 158]. Вони стягуються на всій території України і забезпечують фінансову автономію ОМС та місцевих органів державної влади [17,с. 308].

Місцеві податки та збори функціонують на основі принципів визначених у ст. 4 Податкового кодексу України (рис. 1.13).

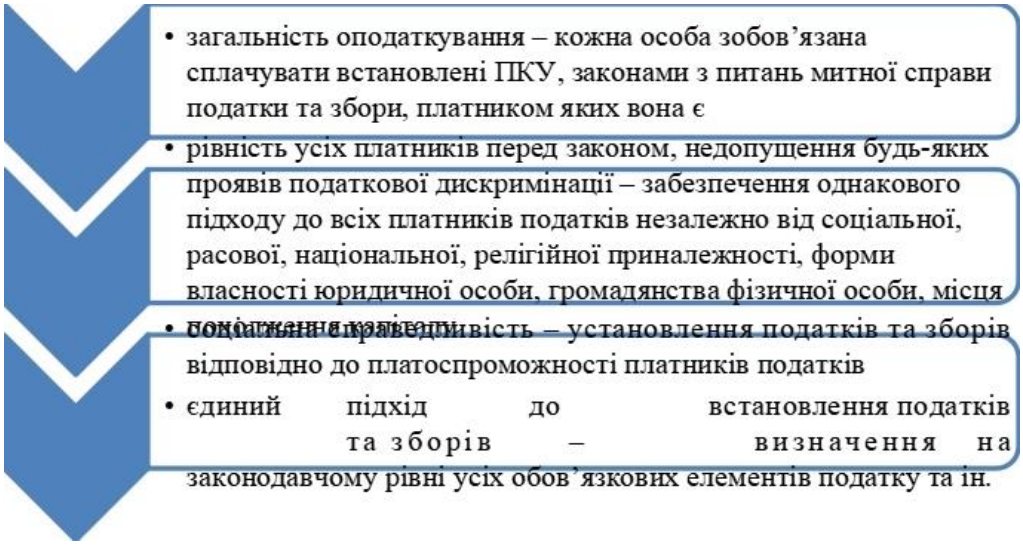

Рис. 1.13 Принципи функціонування системи місцевих податків та зборів

Джерело: складено за [14]

Із врахуванням вищезазначених принципів них висувається низка специфічних вимог. Ці вимоги обумовлені специфічними чинниками розвитку системи місцевого оподаткування в

Україні. Їх демонструє рис. 1.14 [19, с. 140].

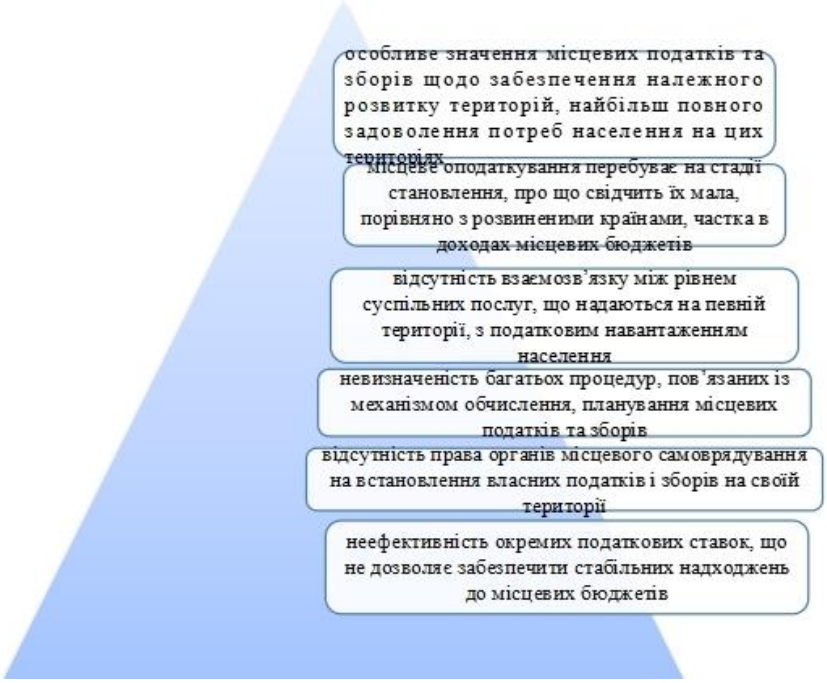

Рис. 1.14 Вимоги щодо розвитку системи місцевих податків та зборів

Джерело: складено за [19]

У процесі формування доходів місцевих бюджетів за рахунок місцевих податків і зборів ОМС повинні реалізовувати таку бюджетну політику, яка б оптимально поєднувала платників податків, жителів територіальної громади та інтереси політичних партій. При чому їх прагнення знайти альтернативні джерела надходжень до місцевого бюджету не повинне знижувати рівень зацікавленості в економічній діяльності з боку платників податків [19, с. 59].

Таким чином, на основі результатів вивчення даного питання можна визначити, яке значення відграють податкові надходження у формуванні місцевих бюджетів. Основні результати демонструє рис. 1.15 [20, с. 123].

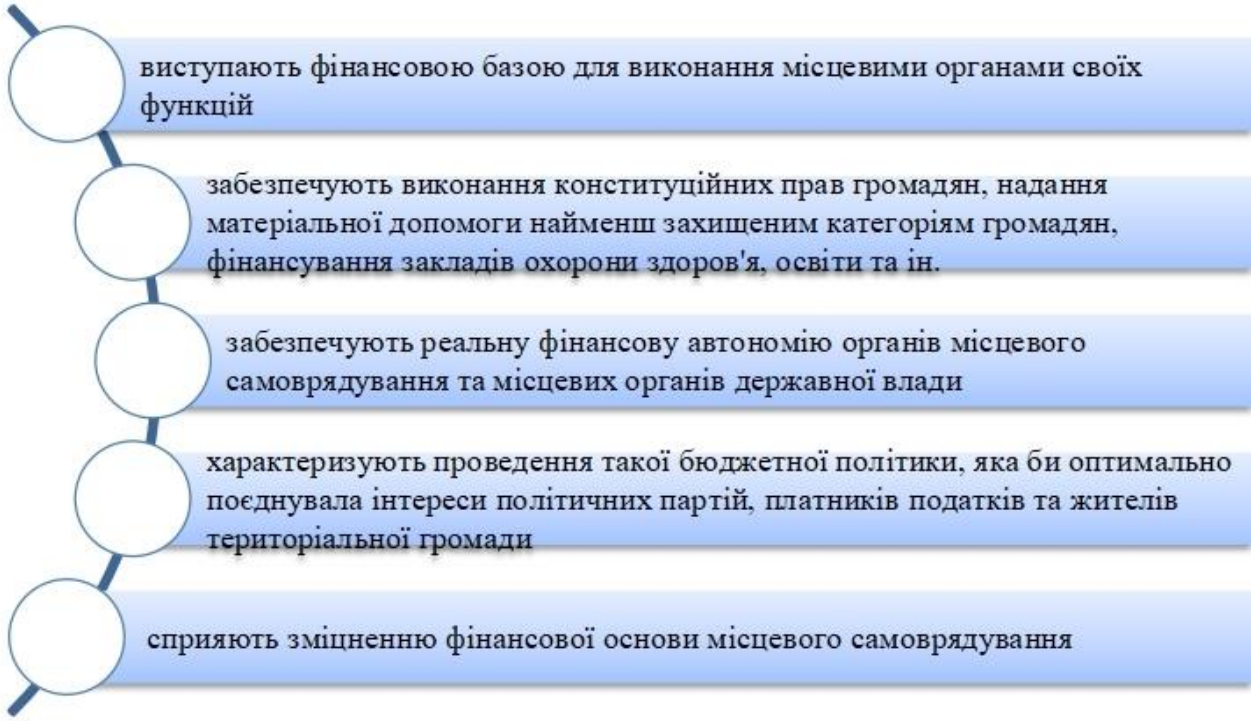

Рис. 1.15 Узагальнення підходів науковців щодо значення та ролі податкових надходжень у формуванні місцевих бюджетів

Джерело: [20]

Таким чином, підсумовуючи вищесказане можна зробити наступні висновки [21, с.17]:

По-перше, рівень місцевих бюджетів має такі складові: обласні, районні бюджети та бюджети органів самоврядування (міст, сіл, селищ, ОТГ).

По-друге, основою оподаткування місцевих податків і зборів виступає загальний оподатковуваний дохід, тобто будь-який дохід, який підлягає оподаткуванню із боку держави чи ОМС. До загальнодержавних податків, що частково зараховуються до місцевих бюджетів належать такі податки як: на прибуток підприємств, ПДФО, акцизний і екологічний податки та рентна плата.

По-третє, із 2016 р. ставка на прибуток становить 18% і є однією із найнижчих у Європі. На період воєнного стану Указом Президента України, ставка даного податку (до 1 червня 2022 р.) знизилася до 2%. Власники, що втратили свій бізнес, роботу одержали одноразову державну допомогу у сумі

6500 гривень.

По-четверте, місцеві бюджети – це бюджети, які створені для виконання функцій ОМС та органів місцевої влади. Їх затверджують щороку. Фінансування економічних та соціальних потреб населення вимагає збільшення надходжень у місцевий бюджет.

По-п`яте, власні кошти місцевих бюджетів мають створюватися за рахунок податків та зборів через місцеве оподаткування. Податкові повноваження місцевої влади було розширено у відповідності до реалізації реформи бюджетної децентралізації, що буде сприяти наповненню місцевих бюджетів необхідними коштами (згідно із чинним законодавством).

Таким чином, зауважимо, що надійність і стабільність системи оподаткування на муніципальному рівні визначає міцність та податковий потенціал місцевих бюджетів, забезпечення достатності їх джерел, що в свою чергу, зумовлює підвищення добробуту територіальних громад. Найбільш бюджетоутворюючі податки, які формують доходну базу місцевого бюджету, повинні стати інструментом стимулювання та розвитку регіонів, планування і прогнозування їх економічного розвитку та підвищення рівня їх ділової активності. Система оподаткування на місцевому рівні є реальними інструментом впливу місцевих ОМС та органів виконавчої влади на якість життя населення, економічну діяльність, розвиток місцевої інфраструктури та ін. Варто зазначити, що при цьому необхідно спиратись на досвід провідних країн світу та ефективно залучати його в Україні. Зауважимо, що саме таким прикладом є проведення і реалізація реформи бюджетної децентралізації в Україні.

РОЗДІЛ 2 ОЦІНКА ПОДАТКОВИХ НАДХОДЖЕНЬ У ДОХОДАХ МІСЦЕВОГО БЮДЖЕТУ УКРАЇНИ

2.1. Аналіз складу та структури дохідної частини місцевого бюджету

Фінансова політика держави є інструментом реалізації стратегічних цілей Уряду. У зв'язку з цим особливої актуальності набуває роль місцевих бюджетів у реалізації регіональної фінансової політики. Це проявляється через:

- формування доходів загального та спеціального фондів місцевих бюджетів;

- структура доходів місцевих бюджетів;

- залежність місцевих бюджетів від централізованого розподілу валового внутрішнього продукту (ВВП);

- напрями використання потреб міст чи територіальних громад;

- ефективність розподілу видаткової частини.

Крім того, варто відзначити, що в умовах реформи децентралізації влади на рівні місцевих бюджетів структура доходної частини бюджетів місцевих органів самоврядування дозволяє визначити ефективність її проведення та напрями подальшого вдосконалення. З цієї точки зору в першу чергу варто розглянути політику держави щодо міжбюджетних трансфертів, які застосовуються урядом для горизонтального та вертикального фінансового вирівнювання.

Станом на 2022 рік процедура фінансового вирівнювання була застосована до 1438 бюджетів територіальних громад України (перерозподіл податку на доходи фізичних осіб (ПДФО). Розмір дотації у 2022 році дорівнював 3992 млн. грн. Основними факторами, які мали вплив на розподіл трансфертів на рівні місцевих бюджетів, стали:

- чисельність населення міста, ОТГ чи області;

- кількість внутрішньо переміщених осіб (ВПО), які офіційно стали на облік в органах Центру надання адміністративних послуг;

- обсяг ПДФО та податку на прибуток підприємств, які перераховуються до загального фонду місцевих бюджетів [22].

Перерозподіл фінансових ресурсів у формі міжбюджетних трансфертів може здійснюватися на між обласними, районними бюджетами та бюджетами органів місцевого самоврядування. Статистика свідчить, що міжбюджетні трансферти у більшості випадків перерозподіляються через обласні бюджети. Обсяг міжбюджетних трансфертів у доходах бюджетів місцевих органів самоврядування відображено на рис. 2.1.

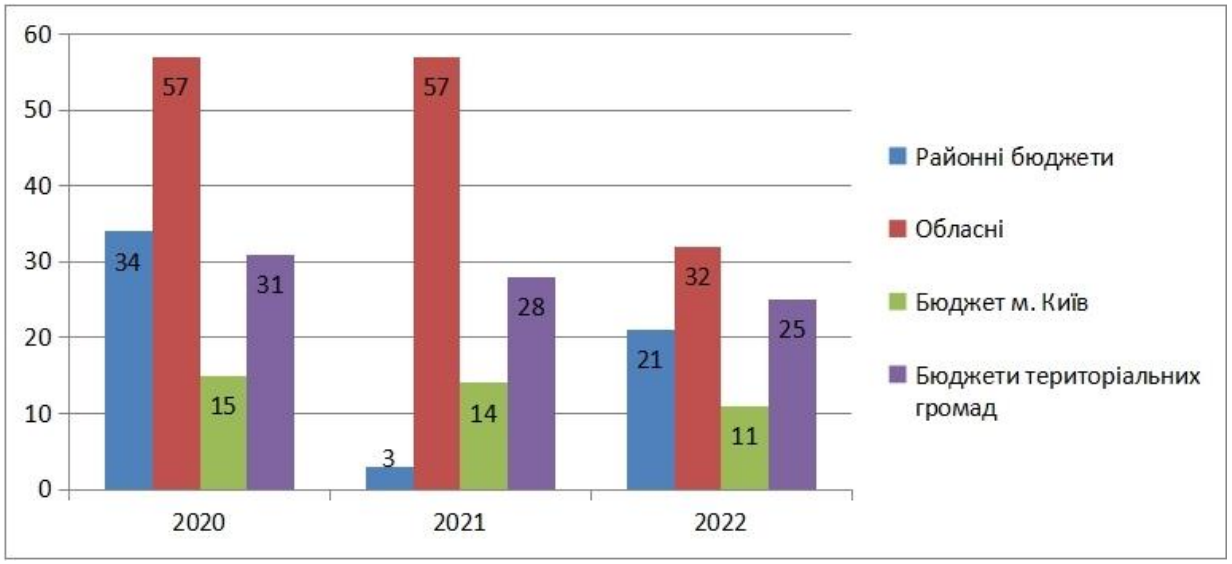

Рис. 2.1. Розподіл міжбюджетних трансфертів в Україні з 2020 по 2022 роки, %

Джерело: [22, 23]

У структурі міжбюджетних трансфертів вагоме місце займає освітня субвенція, яка в основному використовується на фінансування заробітної плати працівників закладів освіти. Станом на 2022 рік обсяг освітньої субвенції зменшився на 10,8 млрд грн (у відносному вираженні таке зменшення становить 10%) [24].

Протягом 2020 – 2022 років розмір трансфертів, які розподіляються через районні бюджети, значно скоротився. У 2021 році спостерігається найбільше скорочення трансфертів у порівнянні з попереднім періодом у розмірі 5%. Така

ж ситуація спостерігається і на рівні обласних бюджетів, обсяг трансфертів, що розподіляється, знизився на 25%. На рівні територіальних громад обсяг міжбюджетних трансфертів теж зазнав скорочення, у 2021 році вони зменшились на 3% порівняно з 2020 роком.

Відповідно до планових показників бюджету на 2023 рік до основних напрямів фінансування за рахунок міжбюджетних трансфертів відносять:

- забезпечення розвитку сімейних та інших форм виховання;
- фінансове забезпечення населення, яке проживає на території спостереження;
- забезпечення житлом ВПО, учасників АТО, учасників бойових дій тощо;
- підтримка закладів з охорони здоров'я в Україні;
- створення безпечних умов у закладах освіти;
- придбання автобусів для закладів освіти (шкіл) [22].

В цілому, станом на 2023 рік урядом заплановано дотацій у розмірі 56625,7 млн грн., субвенції за загальним фондом – 97939 млн грн [23]. З точки зору бюджетної децентралізації можна констатувати ефективність розподілу міжбюджетних трансфертів між місцевими бюджетами та зменшення залежності бюджетів місцевого самоврядування від централізованого розподілу грошових ресурсів. Співвідношення власних доходів та місцевих бюджетів відображено на рисунку 2.2.

Динаміка формування доходів місцевих бюджетів та міжбюджетних трансфертів свідчить про зростання ролі власних доходів у виконанні місцевих бюджетів. Протягом 2018 – 2021 років власні доходи місцевих бюджетів України зросли на 114,1 пункти, а обсяг міжбюджетних трансфертів за аналогічний період скоротився на 139 пунктів. У процесі аналізу прослідковується зниження міжбюджетних трансфертів швидшими темпами, ніж відбувається приріст власних надходжень місцевих бюджетів.

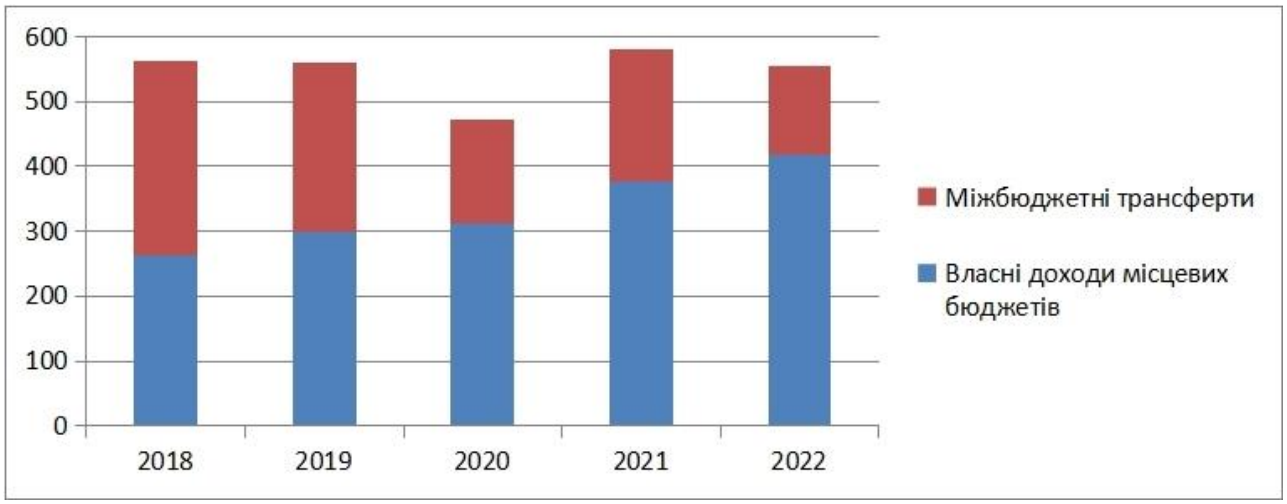

Рис. 2.2. Динаміка частки міжбюджетних трансфертів у доходах місцевих бюджетів України, %

Джерело: [22, 23]

Найбільшу частку в доходах місцевих бюджетів України займають податкові надходження. У структурі Зведеного бюджету України протягом 2020 - -2021 років обсяг податків у доходах місцевих бюджетів збільшився на 0.2 пункти [24]. У зв'язку з військовими діями розмір місцевих бюджетів у структурі зведеного бюджету збільшився на 1,6 % станом на 2022 рік. Структура доходів місцевих бюджетів у 2022 році відображена на рис.2.3.

У 2022 році найбільшу питому вагу в доходах місцевих бюджетів становили податкові надходження. Їх переважна більшість формується за рахунок місцевих податків і зборів та податку на доходи фізичних осіб, який закріплений за місцевими бюджетами.

Наступним за обсягом надходжень у структурі доходів місцевих бюджетів є місцеві податки та збори. У загальній структурі податкових надходжень частка місцевих податків і зборів у 2021 році становила 26%. Динаміка місцевих податків і зборів на нашу думку є достатньо низькою.

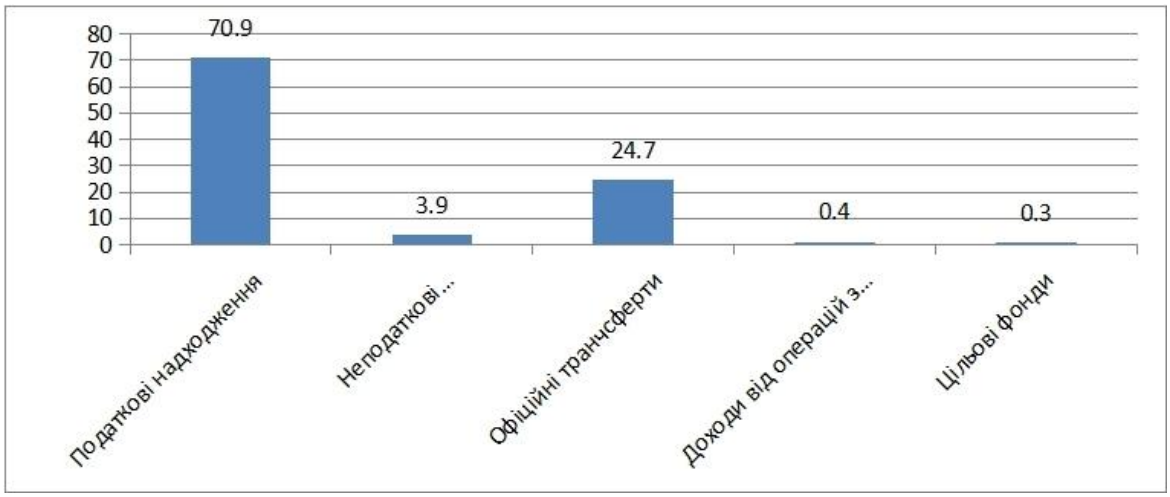

Рис. 2.2. Динаміка доходів місцевих бюджетів України у 2022 році, %

Джерело: [22,23]

В сучасних умовах розвитку регіональної фінансової політики варто констатувати той факт, що значний вплив на формування фінансових ресурсів органів місцевого самоврядування мали наступні фактори:

- ситуація з вірусом COVID – 19, який спричинив значний вплив на всі сфери діяльності держави та суб'єктів господарювання;

- зниження економічної та виробничої активності підприємств різних форм власності;

- сповільнення купівельної спроможності населення країни;

- збільшення частки безробіття;

- військові дії на території країни;

- руйнування транспортної, виробничої та освітньої інфраструктури тощо.

Розглядаючи доходи місцевих бюджетів України можна відзначити їх значну залежність від податкових надходжень. У 2022 році обсяг податкових надходжень у доходах місцевих бюджетів становить 70,9%, офіційні міжбюджетні трансферти – 24,7% і лише 4, 6% складають неподаткові надходження, доходи від операцій з капіталом та цільові фонди. У зв'язку з цим варто здійснити аналіз впливу податкових надходжень на формування доходів місцевих бюджетів України.

2.2. Оцінка ролі податкових надходжень у формуванні місцевого бюджету України

У структурі податкових надходжень місцевих бюджетів найбільша частка припадає на податок з доходів фізичних осіб ПДФО. Сума податку, що надходила до загального фонду місцевих бюджетів відображена на рис.2.1. ПДФО з точки зору специфіки його розподілу має значний вплив на формування доходів бюджетів місцевого рівня.

.

Таблиця 2.1

Динаміка ПДФО у доходах місцевих бюджетів України з 2017 по 2022 роки, %

Податок	2017	2018	2019	2020	2021	2022	Абсолютне відхилення 2022/2017	Відносне відхилення 2022/2017
Податок на доходи фізичних осіб	55,1	59,4	61,2	62,3	61,2	69,2	14	20,4
Надходження ПДФО і військового збору у Зведеному бюджеті України, %	18,26	19,41	21,36	25,41	22,90	19,15	0,89	4,7

Джерело: складено автором на основі [22,23]

На основі розрахунку показника абсолютного відхилення даного податку можна зробити висновок, що протягом 2017 – 2020 років його приріст склав 7,2%. У 2021 році згідно статичних показників зниження частки ПДФО становить 1,1%, однак вже у 2022 році надходження перевищують попередній період на 8%. В цілому з 2017 по 2022 рік частка ПДФО зросла на 20,4%, у структурі Зведеного бюджету України теж спостерігається приріст даного податку та військового збору на 4, 4%. До основних причин такого зростання можна віднести наступні фактори [26]:

1. зростання обсягів закріпленої частки ПДФО з 60 до 64% з 2022 року.

2. Зростання обсягів доходів військовослужбовців ЗСУ в залежності від місця дислокації. Для осіб, які приймають участь у бойових діях обсяг доходу може становити до 100 тис грн залежно від строків участі у таких заходах.

3. Зростання обсягу доходів працівників відомств, що відповідають за безпеку. Відповідно до законодавчих нормативів, розмір доплати складає 30 тис грн.

Не зважаючи на позитивну динаміку надходжень ПДФО у структурі доходів місцевих бюджетів необхідно відмітити той факт, що війна на території України негативно вплинула на зниження обсягу податку по окремим галузям:

1. «торгівельна сфера – 3%
2. промислове виробництво – 3%
3. транспорт та зв'язок – 2%
4. будівництво – 2%
5. суб’єкти підприємницької діяльності – 0,4;
6. сфера фінансової діяльності – 0,2;
7. інші види матеріального та нематеріального виробництва – 1,2» [22].

Варто зазначити, що станом на 2023 рік урядом визначено наступний перелік баз оподаткування ПДФО:

- виплати від податкових агентів (77%)

- оподаткування доходів військовослужбовців, які повинні сплачуватись податковими агентами (19%)

- оподаткування доходів, відмінних від основної заробітної плати, що сплачуються податковими агентами (2,5%)

- доходи, які визначаються за підсумками річного декларування (3%).

Варто зазначити, що станом на 2023 рік прогнозується зниження обсягів доходів місцевих бюджетів з ПДФО у зв'язку із зниженням підприємницької активності, необхідністю релокації бізнесу в більш безпечні регіони та потребою у поступовій ліквідації наслідків військової агресії росії по відношенню до суверенної території України.

Зважаючи на результати аналізу можна стверджувати, що ПДФО є одним із основних джерел формування доходів місцевих бюджетів. Від його обсягів залежить здатність органів місцевого самоврядування виконувати покладені на них функції та делеговані повноваження згідно чинного законодавства.

Крім ПДФО до структури доходів місцевих бюджетів надходять (див.рис.2.2):

- податок на прибуток підприємств;
- рентна плата за використання інших природних ресурсів;
- внутрішні податки на товари та послуги;
- місцеві податки та збори;
- інші податки та збори.

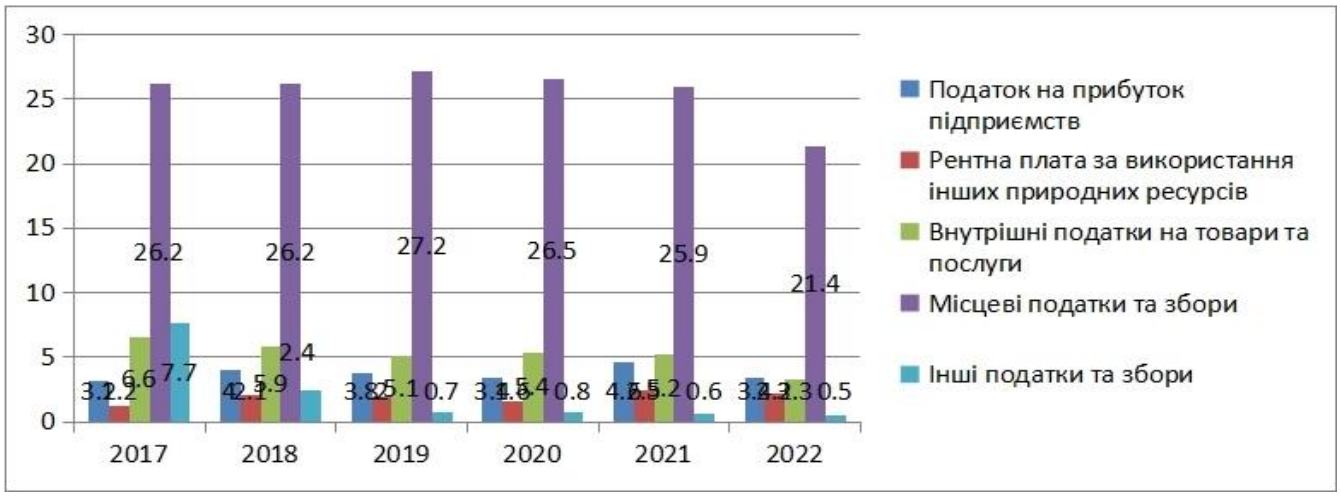

Рис.2.2. Динаміка окремих податків та зборів у структурі місцевих бюджетів України, %

Джерело: [22, 23]

В загальній структурі податкових надходжень місцевих бюджетів другими після ПДФО є місцеві податки та збори. У продовж досліджуваного періоду спостерігається тенденція до зростання місцевих податків та зборів: 2017-2018 роки характеризувались відносною стабільністю надходжень – 26,2%, за підсумками 2019 року обсяг місцевих податків та зборів збільшився на 1%. Залежність місцевих податків та зборів від зовнішніх факторів впливу

проявилась за результатом 2020 року, обсяг надходжень скоротився на 0,6 % у порівнянні з аналогічним бюджетним періодом. З 2020 по 2022 рік частка місцевих податків і зборів у структурі знизилась на 5,1%. 221 – 2022 роки характеризуються найменшою часткою надходжень місцевих податків та зборів у доходах місцевих бюджетів.

Динаміка надходжень податку на прибуток підприємств у порівнянні з місцевими податками та зборами є не значною щодо обсягів та тенденції до зростання. Найбільший приріст податку на прибуток підприємств у доходах місцевих бюджетів припадає на 2021 рік і становить 4,6%. У 2022 році цей показник знизився на 1,2%. Обсяг надходжень залежить від територіального розміщення підприємств та рівня економічного регіонального розвитку. Надходження податку на прибуток підприємств у розрізі регіонів зображено на рис. 2.3.

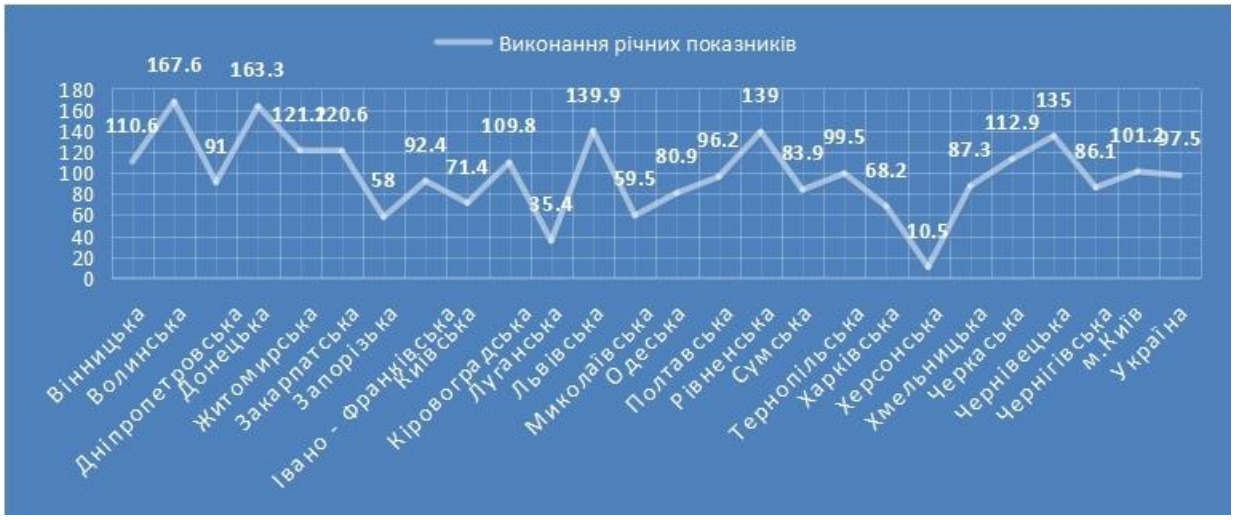

Рис. 2.3. Виконання запланованих обсягів податку на прибуток підприємств у структурі місцевих бюджетів України станом на 2022 рік, %

Джерело: [22]

Виконання запланованих показників щодо податку на прибуток підприємств приватної форми власності до місцевих бюджетів у 2022 році виконано на рівні 98%. Військовий стан на території країни призвів до незначного падіння показників фактичних надходжень у зв'язку з

встановленням податкових пільг на період військового стану. Аналіз надходжень податку у територіальному розрізі демонструє зниження податкових надходжень у Донецькій області (14%), Луганській області (22%), Харківській області (10%), Херсонській області (42%). Вищезазначені області характеризуються тим, що вони на разі є окупованими військовими силами загарбників, мають порушення виробничих потужностей та логістичної інфраструктури [22].

Разом з тим, перенесення підприємств на схід України та міграція населення в межах держави призвело до зростання обсягів бюджетних надходжень в наступних областях: Львівська область (43%), Волинська область (38%), Житомирська область (42%), Закарпатська область (42%), Хмельницька область (35%), Чернівецька область (34%), Івано – Франківська область (32%).

В структурі доходів місцевих бюджетів вагому роль відіграє майнове оподаткування. Динаміка надходжень майнових податків відображена в таблиці 2.2. Не зважаючи на позитивну динаміку всіх видів майнового оподаткування на місцевому рівні, окрім транспортного податку, на 2023 рік прогнозується зниження всіх груп майнового оподаткування у зв'язку з наступними факторами:

- малий обсяг податку в доходах бюджетів. В податкових системах зарубіжних країн майновий податок відіграє вирішальну фіскальну роль на рівні місцевих органів самоврядування;

- відсутність повної інформації в Державному реєстрі речових прав на нерухоме майно та в кадастровому реєстрі до 2013 році [27];

- відсутність досконалого механізму нарахування майнових податків фізичним особам;

- наявні схеми мінімізації податкових зобов'язань, що зменшує суми податкових надходжень;

- невірне визначення цільового характеру використання земельних ділянок, що впливає на розмір надходжень податків до бюджетів;

- широкий перелік пільг, що зменшує обсяги майнового оподаткування

Таблиця 2.2

Динаміка надходжень майнових податків з 2018 по2021 рік, млн грн

Джерело: [32,33]

Назва податкових платежів	2018	2019	2020	2021
Податок на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки, сплачений юридичними особами, які є власниками об'єктів житлової нерухомості	115,17	142,27	171,09	188,75
Податок на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки, сплачений фізичними особами, які є власниками об'єктів житлової нерухомості	391,69	554,90	684,82	835,67
Податок на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки, сплачений фізичними особами, які є власниками об'єктів нежитлової нерухомості	407,18	648,75	889,41	1111,67
Податок на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки, сплачений юридичними особами, які є власниками об'єктів нежитлової нерухомості	2721,94	3536,35	4013,60	5684,64
Земельний податок з юридичних осіб	8241,19	11488,69	10828,82	11815,53
Орендна плата з юридичних осіб	15288,09	17193,53	16369,41	18887,72
Земельний податок з фізичних осіб	1629,42	1860,92	1984,75	2028,09
Орендна плата з фізичних осіб	2162,39	2292,51	2288,65	2531,98
Транспортний податок з фізичних осіб	176	151,07	93,28	59,04
Транспортний податок з юридичних осіб	138,9	124,924	109,52	99,31

Активация Windo
Чтобы активировать W
раздел "Параметры".

Динаміка надходжень податку на землю характеризується територіальною нерівномірністю. Надходження податку у 2022 році мало аналогічні тенденції з податком на прибуток підприємств приватної форми власності в умовах військового стану. Найменші надходження податку спостерігаються у Донецькій, Миколаївській, Херсонській, Луганській та Запорізькій областях. В загальному підсумку надходження податку на землю скоротились на 16 %.

Складність прогнозування обсягів податкових надходжень у перспективі пов'язана із невизначеністю часових рамок щодо військових дій на території України та наявністю пільгового режиму оподаткування, який буде діяти в період післявоєнного відновлення протягом календарного року.

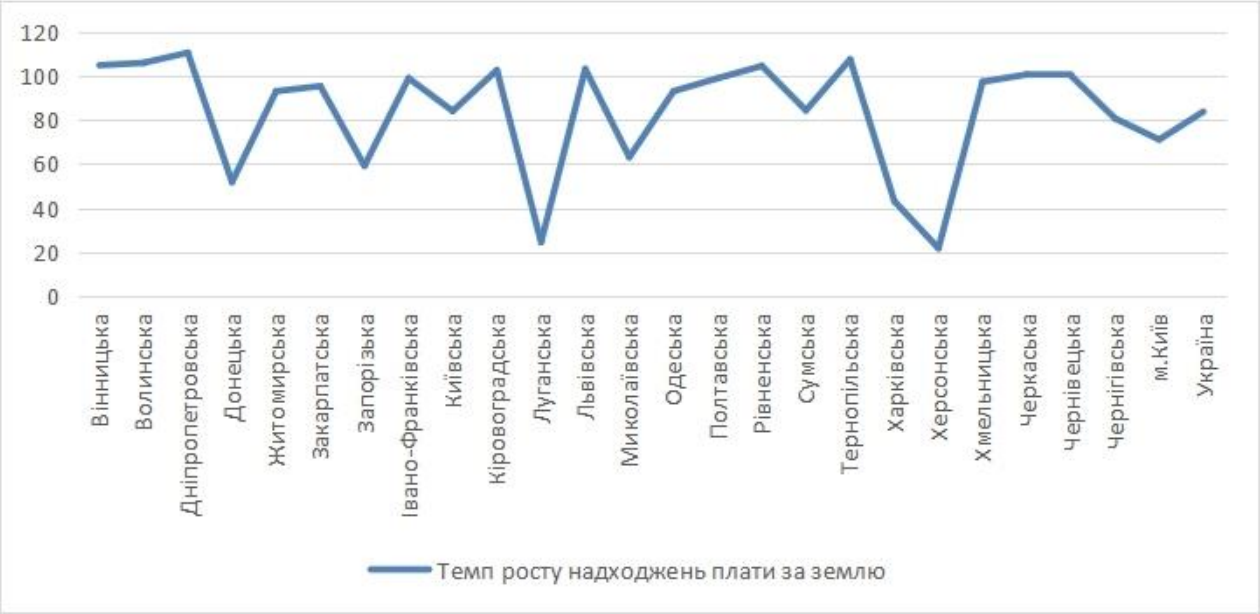

Рис. 2.4.Темпи приросту надходжень плати за землю за 2022 рік у відношенні до 2021,%

Джерело: [22,23]

Акцизний податок в структурі доходів місцевих бюджетів на період військового стану зазнав змін, які пов'язані із застосуванням пільгового оподаткування. Це призвело до скорочення річного обсягу надходжень у порівнянні з попереднім періодом на 27%.

Рис.2.5. Динаміка виконання запланованих показників акцизного податку у структурі місцевих бюджетів у 2022 році, %

Джерело: [22]

Загальний фонд місцевих бюджетів станом на 2022 рік було недовиконано на суму 4, 8 млрд. грн. Перевиконання показників планових надходжень з акцизного податку, що стягується на рівні місцевих бюджетів, прослідковується в наступних областях:

- Волинська область (приріст на 2,4%)
- Рівненська область (приріст на 7%)
- Хмельницька область (приріст на 12%)
- Чернівецька область (приріст на 11%)
- Місто Київ (приріст на 37%).

Податки є одним з основних джерел наповнення місцевих бюджетів. Ефективність формування податкової бази можна визначити шляхом розрахунку показників фінансової стійкості, які демонструють певною мірою рівень бюджетної децентралізації.

Таблиця 2.3

Динаміка показників фінансової стійкості місцевих бюджетів України за 9 місяців 2020 – 2022 років

Показник	9 місяців 2020 року	9 місяців 2021 року	9 місяців 2022 року	Абсолютне відхилення 2022/2020
Коефіцієнт концентрації власних та залучених коштів	0,64	0,68	0,74	0,1
Коефіцієнт дотаційної залежності місцевих бюджетів	0,36	0,32	0,26	-0,1
Коефіцієнт бюджетного покриття	0,69	0,77	0,97	0,28
Коефіцієнт децентралізації місцевих бюджетів	0,08	0,13	0,31	0,23

Джерело: розраховано автором на основі [22, 23]

«Коефіцієнт концентрації власних та залучених доходів місцевих бюджетів» України є індикатором, який характеризує рівень фінансової самостійності місцевих органів самоврядування без міжбюджетних трансфертів. Розраховані показники демонструють позитивну динаміку, нормативні значення показника відповідають розрахованим результатам.

В контексті бюджетної децентралізації особливої актуальності набуває мінімізація залежності бюджетів місцевих органів самоврядування від централізованого розподілу грошових активів. У даному випадку доречним є розрахунок коефіцієнту бюджетного покриття. Протягом досліджуваного періоду розрахований показник характеризується позитивними тенденціями. Негативна динаміка спостерігається лише у 2022 році у зв'язку з необхідністю держаної підтримки фінансової спроможності регіонів.

Бюджетне покриття – показник, який показує спроможність органів місцевого самоврядування виконувати бюджетні повноваження без використання фінансових ресурсів бюджетів вищих рівнів. За період з 2020 по 2022 роки динаміка коефіцієнта має позитивні тенденції.

Показник дефіцитності демонструє рівень збалансованості доходної та видаткової частин місцевих бюджетів країни. Станом на 2022 рік розрахований показних характеризується негативною динамікою. Така динаміка пов'язана із військовими діями на території країни, зниженням рівня поточних та капітальних витрат.

На основі проведеного аналізу варто виділити основні тенденції формування місцевих бюджетів України, зокрема [30, 31]:

- висока залежність місцевих бюджетів від податкових надходжень та офіційних міжбюджетних трансфертів;
- вагома частка ПДФО у доходах місцевих бюджетів;
- низька частка місцевих податків і зборів у доходах бюджетів місцевих органів самоврядування;
- низький фіскальний потенціал місцевих податків та зборів у доходах місцевих бюджетів України;
- незначна питома вага неподаткових надходжень у структурі доходів місцевих бюджетів України.

Досвід формування місцевих бюджетів на світовому рівні демонструє високий фіскальний потенціал місцевих податків і зборів. На основі проведеного аналізу можна стверджувати, шо місцеві податки в Україні не достатньо розвинені та потребують подальшого вдосконалення. З цією метою варто розглянути світовий досвід організації системи оподаткування на рівні органів місцевого самоврядування та шляхи його впровадження в Україні.

РОЗДІЛ 3 НАПРЯМИ ЗРОСТАННЯ ПОДАТКОВИХ НАДХОДЖЕНЬ У ДОХОДАХ МІСЦЕВОГО БЮДЖЕТУ

Світовий досвід формування фінансової бази місцевих бюджетів може бути корисним для України тому що він пройшов процес апробації в реальних умовах часу та продемонстрував позитивний ефект з точки зору наповнення місцевих бюджетів. Так, вагомим інструментом наповнення місцевих бюджетів з погляду фіскальної ефективності є майнові податки. Частка майнового податку в зарубіжних країнах має різні пропорції: 100% надходжень від майнового податку надходить до місцевих бюджетів в Австрії, Великобританії, Ірландії, Канаді, Греції; 50% обсягу майнових податків стягуються до місцевих бюджетів – США, Нідерландів та Франції. Для України цей показник становить близько 5% [33].

Місцеві податки та збори зарубіжних країн поділяються на наступні групи:

1 група – прямі (реальні) податки, до яких відносяться податки на майно, податок на землю, промисловий та екологічний податки.

2 група – прямі податки з доходів фізичних осіб.

3 група – непрямі податки на продаж товарів і послуг: акцизні податки на бензин, алкогольні та тютюнові вироби, роздрібна торгівля.

5 група – збори та мита (паркування автотранспорту, з власників собак, послуги цвинтарів, прибирання та вивіз сміття тощо.

Світова практика майнового оподаткування виділяє чотири основні підходи до його організації[34, 35]:

1. «чистий податок на майно», який застосовується до комерційного та промислового майна, що знаходиться у власності платників податків (така практика застосовується у Данії, Канаді, Німеччині, США, Нідерландах та Франції);

2. використання податку на окремі види майна (земля, транспорт, нерухомість);

3. «податки на перехід права власності» (активно використовуються у Швейцарії);

4. «податок на приріст капіталу» - оподатковуються операції, пов’язані із реалізацією тих активів, що перебувають у власності платника податку [36].

У світовій практиці майнового оподаткування активно використовується податок на розкіш, якого на разі немає в Україні. У Франції такий податок було введено у 2013 році, він застосовується до платників, місячний дохід яких перевищує 1 млн. євро.

Цікавим для дослідження є досвід майнового оподаткування Німеччини. Об’єктом оподаткування при цьому виступає вартість земельної ділянки:

- земельні ділянки сільського господарства;
- земельні ділянки лісового господарства;
- земельні ділянки для будівництва.

Питома вага майнового оподаткування в доходах місцевих бюджетів Німеччини становить лише 14%. Розмір податку становить 0,35% від вартості об’єкта, однак корегується на розмір коефіцієнта муніципалітетів, збільшуючи тим самим ставку в межах від 0,98 до 2,84%. Податкова ставка на майно в Німеччині розраховується з урахуванням трьох критеріїв: вартість об’єкта, його розташування та вік. Переоцінка вартості об’єкта оподаткування здійснюється кожні три роки, що є досить трудомістким процесом.

У США та Канаді базою для оподаткування є ринкова вартість землі з усіма об’єктами нерухомості. Цікавим для розгляду є транспортний податок у США: власник транспортного засобу може не сплачувати податок прямо, оскільки він врахований при купівлі транспортного засобу (від 1 до 7% вартості транспортного засобу) та при придбанні палива. Крім того для власників, які часто використовують транспортні засоби, сума податку буде більшою, оскільки це впливає на забруднення навколишнього середовища.

Окрім майнового оподаткування не менш перспективним на нашу думку є єдиний податок. Однак, на думку науковців, необхідність сплати платниками єдиного соціального внеску, ПДФО та інших податків негативно впливає на фінансове становище платника податку. Саме тому варто зосередити зусилля щодо даного податку у наступних напрямах [37, 38]:

1. з метою спрощення системи нарахування та сплати податків платникам, які знаходяться на спрощеній системі оподаткування, необхідно здійснити уніфікацію всіх обов’язкових платежів. Це може призвести до економії часу при заповненні декларацій та сплаті податків.

2. Створення зручного інтерфейсу для платників єдиного податку (мобільні додатки, контакт центри, модифіковані форми податкових кабінетів тощо.

3. створення аналогу електронного кабінету, який би дозволив платникам податки швидко змінювати шкалу оподаткування або анулювання діючої системи оподаткування.

4. встановлення законодавчих нормативів щодо підвищення рівня відповідальності платників податків, які знаходяться на спрощеній системі оподаткування, взаємодія з контрагентами щодо постачання товарів та деталізація звітної документації [39].

5. внести зміни до законодавства згідно до яких плата податку має відбуватись за умови наявності ділової активності або отримання прибутку. Особливо актуальним цей пункт є для підприємств, діяльність яких носить сезонний характер і не гарантує щомісячний прибуток.

6. конкретизувати коло осіб, які можуть використовувати спрощену систему оподаткування у післявоєнний період. Це дозволить зменшити коло суб'єктів, які намагаються зменшити розмір податкового зобов'язання з метою використання знижених ставок оподаткування.

Будь – яка система оподаткування незалежно від рівня централізації потребує постійного вдосконалення. З точки зору майнового оподаткування в Україні варто вжити наступних заходів [40]:

- забезпечити формування податкової культури населення незалежно від регіонального розташування;

- підвищення контролю за своєчасністю подання та правильністю оформлення податкових декларацій власниками майна;

- створення нової бази земельних ділянок з урахуванням їх ринкової вартості, призначення та місця розташування;

- виявлення земельних ділянок, які використовуються не за призначенням;

- перегляд пільгових категорій населення щодо майнового оподаткування;

- проведення нормативно – грошової оцінки земельних ділянок;

- розширення бази оподаткування за рахунок транспортних засобів.

У процесі формування територіальних громад відбулось укрупнення їх територіальних значень, що в свою чергу потребує належного фінансування. Для поліпшення ситуації варто вжити наступних заходів:

1. забезпечити нормативно – правове регулювання процесу нарахування та стягнення податків в межах територіальних об’єднань з урахуванням рівня їх економічного розвитку.

2. з метою посилення доходної бази місцевих бюджетів запровадити місцевий збір за розміщення реклами.

3. проведення зустрічей представників органів місцевого самоврядування з метою проведення масово – роз’яснювальної роботи у сфері оподаткування з обґрунтуванням необхідності податкових заходів.

4. Дозволити органам місцевого самоврядування встановлювати податки та збори, які будуть перераховані на відновлення економіки регіону у зв’язку з військовими діями на території країни.

Практика організації системи оподаткування місцевих органів самоврядування зарубіжних країн демонструє значну фіскальну залежність від місцевих податків та зборів. Формування доходів за рахунок місцевих податків та зборів призводить до зростання фінансової незалежності органів місцевого самоврядування щодо прийняття управлінських рішень подальшого

регіонального розвитку. В умовах військового стану на перший план виходить відновлення територіальної цілісності регіону, виробничих та логістичних зав'язків.

Для пожвавлення діяльності у даному напряму варто створити систему стимулів регіонального розвитку, які спонукатимуть місцеві органи самоврядування до розширення джерел фінансування бюджетів. Крім того, варто розширити межі бюджетних повноважень органів місцевого самоврядування щодо кількісних і якісних параметрів встановлення місцевих податків.

Вище вказані рекомендації дозволять зміцнити структуру доходів бюджетів органів місцевого самоврядування, що в подальшому дозволить посилити наступні напрями:

- зменшення залежності місцевих бюджетів від централізованого розподілу фінансових ресурсів у формі офіційних міжбюджетних трансфертів;
- рівень економічного розвитку територіальних громад;
- забезпечення зростання якості показників соціального забезпечення населення;
- розвиток соціальної інфраструктури тощо.

ВИСНОВКИ

В процесі дослідження було поглиблено теоретичні засади місцевих бюджетів та було сформульовано наступні висновки:

1. Охарактеризовано, що під місцевими бюджетами визначено сукупність фінансових відносин щодо формування, розподілу та використання фондів грошових коштів, які зосереджено на мікрорівні для реалізації функцій і завдань органів місцевого самоврядування. Основною ключовою особливістю місцевих бюджетів є наявність у них власної доходної бази та власних видаткових повноважень. Місцевий бюджет складається із загального і спеціального фонду. Доходи органів місцевої влади спрямовуються на фінансування покладених на них повноважень (власних і делегованих) задля досягнення основних пріоритетних завдань щодо розвитку окремих територій.

Місцевий бюджет базується на таких принципах побудови бюджетної системи як гласність, прозорість, єдність, збалансованість, самостійність, субсидіарність, цільове використання бюджетних коштів та багато ін.

2. Визначено, що надходження до місцевого бюджету регулюються основними законами бюджетного законодавства до яких відносимо: Конституцію України, Бюджетний і Податковий Кодекси України, Закон України “Про місцеве самоврядування в Україні” та ін. законодавчі акти.

Податкові надходження є основною складовою наповнення доходів місцевих бюджетів. До податкових надходжень, які надходять до доходної частини місцевого бюджету відносять такі бюджетоутворюючі податки і збори як: податок на доходи фізичних осіб, податок на додану вартість, мито, податок на прибуток підприємств. Разом з тим, до місцевих бюджетів надходять податки і збори в повній мірі місцеві. До місцевих податків і зборів відносять: 2 податки (єдиний податок та податок на майно відмінне від земельної ділянки) і 2 збори (туристичний збір і збір за місця для паркування транспортних засобів). Надійність і стабільність системи оподаткування на муніципальному

рівні визначає міцність та податковий потенціал місцевих бюджетів, забезпечення достатності їх джерел, що в свою чергу, зумовлює підвищення добробуту територіальних громад.

3. В процесі проведення аналізу виявлено, що найбільшу частку в доходах місцевих бюджетів України займають податкові надходження, які у структурі консолідованого бюджету України протягом досліджуваного періоду збільшились на 0.2 пункти. У зв'язку із військовими діями розмір місцевих бюджетів у структурі зведеного бюджету збільшився на 1,6 % станом на 2022 рік. Разом з тим, за обсягом надходжень у структурі доходів місцевих бюджетів є місцеві податки та збори. У загальній структурі податкових надходжень частка місцевих податків і зборів у 2021 році становила 26%. Динаміка місцевих податків і зборів на нашу думку є достатньо низькою.

Таким чином, було з'ясовано, що доходи місцевих бюджетів України є значно залежні від податкових надходжень. Зокрема у 2022 році обсяг податкових надходжень у доходах місцевих бюджетів становив 70,9%, офіційні міжбюджетні трансферти – 24,7% і лише 4, 6% складали неподаткові надходження, доходи від операцій з капіталом та цільові фонди.

4. В ході проведеної оцінки податкових надходжень у структурі місцевих бюджетів було виявлено, що ПДФО займало вагому частку у їх структурі. Разом з тим, до складу місцевих бюджетів входять такі податки та збори як: податок на прибуток підприємств; рентна плата за використання інших природних ресурсів; внутрішні податки на товари та послуги; місцеві податки та збори; інші податки та збори. Встановлено, що у структурі місцевих бюджетів надходження місцевих податків і зборів займає друге місце. Протягом 2020 по 2022 р у структурі місцевих бюджетів вони мали тенденцію до зниження і становили 5,1%. У 2021 – 2022 рр характеризуються найменшою часткою надходжень місцевих податків та зборів у доходах місцевих бюджетів. Динаміка надходжень податку на прибуток підприємств у порівнянні із місцевими податками та зборами є не значною щодо обсягів та тенденції до зростання. Найбільший приріст цього податку у доходах місцевих бюджетів

припадає на 2021 рік і становить 4,6%. У 2022 році цей показник знизився на 1,2%.

Щодо майнових податків, то надходження податку на землю у 2022 році мало аналогічні тенденції з податком на прибуток підприємств приватної форми власності в умовах військового стану. Найменші надходження податку спостерігаються у Донецькій, Миколаївській, Херсонській, Луганській та Запорізькій областях. В загальному підсумку надходження податку на землю скоротились на 16 %.

Акцизний податок в структурі доходів місцевих бюджетів на період військового стану зазнав змін, які пов'язані із застосуванням пільгового оподаткування. Це призвело до скорочення річного обсягу надходжень у порівнянні з попереднім періодом на 27%.

5. В процесі розробки рекомендацій зростання податкових надходжень у структурі місцевих бюджетів було запропоновано ряд заходів, які збільшать і зміцнять незалежність та базу місцевих бюджетів. До таких рекомендацій відносимо: зменшення залежності місцевих бюджетів від централізованого розподілу фінансових ресурсів у формі офіційних міжбюджетних трансфертів; рівень економічного розвитку територіальних громад; забезпечення зростання якості показників соціального забезпечення населення; розвиток соціальної інфраструктури тощо.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні». URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80#Text (дата звернення: 20.08.2023)

2. Бюджетний Кодекс України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17#Text (дата звернення: 21.08.2023)

3. Конституція України. URL: https://ips.ligazakon.net/document/Z960254K (дата звернення: 22.08.2023)

4. Місцеві фінанси: підручник / авт. кол. ; за ред. д-ра екон. наук, проф. О. Б. Жихор, д-ра екон. наук, проф. О. П. Кириленко. К. : УБС НБУ, 2015. 579 с.

5. V.Fedosov, A.Krysovatyy, V.Oparin, P.Yukhymenko. Modern Ukrainian Financial Science: Theoretical Paradigm & Practical Concept of Public Finance. Oklahoma City: Draft2Digital Publishing House, Inc., 2018.447 p.

6. Канєва Т. В., Карпенко М. Ю. Доходи місцевих бюджетів як інструмент забезпечення соціально-економічного розвитку територій. Проблеми економіки № 1 (55). 2023. С. 185-191

7. Безпека сталого розвитку регіонів та територіальних громад України на засадах інклюзивного зростання: монографія / Наталія Володимирівна Павліха, Ірина Олександрівна Цимбалюк, Наталія Леонідівна Хомюк, Максим Володимирович Войчук, Анастасія Юріївна Савчук, Владислав Вікторович Коломечюк, Сергій Миколайович Цимбалюк. Луцьк : Вежа-Друк. 2022

8. Європейська хартія місцевого самоврядування. м. Страсбург, 15 жовтня 1985 року. Офіційний переклад. URL: http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/994_036. (дата звернення: 20.08.2023)

9. Волкова В. В., Волкова Н. І. Місцеві фінанси. Навчальний посібник. Вінниця: Донецький національ-ний університет імені Василя Стуса, 2022. 105 с.

10. Закон України «Про Державний бюджет на 2023 рік» URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2710-20#Text (дата звернення: 05.09.2023)

11. Фінансування регіонального розвитку: стратегія і методи: монографія/[М.В. Гусятинський, В.І. Куценко, Г.І. Євтушенко, Т.В. Лобунець та ін.]; за заг. ред. д.е.н., проф. В.П. Ніколаєва. Ірпінь: Видавництво НУДПСУ, 2015. 410 с.

12. Фінансові інструменти регіонального розвитку в Україні в умовах децентралізації : [монографія] / М.Д. Бедринець, М.О. Кужелєв, Т.А. Коляда та ін.; за загальною редакцією к.е.н., доцента М.Д. Бедринець. – Ірпінь : Університет ДФС України, 2021. 318 с.

13. Формування видатків бюджету: монографія / Ю.Д. Радіонов. Київ : Київ. нац. торг. - екон. ун-т, 2019. 616 с.

14. Податковий кодекс України від 2 грудня 2010 року № 2755-VI. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2755-17. (дата звернення 23.08.2023)

15. Письменний В.О. Місцеве оподаткування в умовах реформування податкової системи України: монографія. Тернопіль: Видавничо - поліграфічний центр «Економічна думка», 2017. 196 с.

16. Пігу А. Економічна теорія добробуту. Т.1.: Пров. з англ. М.: Прогрес, 1985. С. 512.

17. Територіальні громади в умовах децентралізації: ризики та механізми розвитку: монографія / за ред. Кравціва В. С., Сторонянської І. З. Львів: ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долішнього НАН України, 2020. 531с.

18. Сокирко О. С., Плахотнюк В. В. Аналіз стану доходів місцевих бюджетів при реалізації реформи бюджетної децентралізації. Бізнес Інформ. 2019. №7. С. 304–311.

19. М. Г. Волощук, І. І. Матьола, Т. О. Карабін, О. В. Білаш Становлення та розвиток податкової системи України: монографія. Ужгород: Видавництво Олександри Гаркуші, 2021. 172 с.

20. Замасло О. Т. Податкова система України: теорія, методологія, практика : монографія. Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2017. 420 с.

21. Варналій, З. (2018). Податкова система України: інституціонально-

функціональна структура та шляхи модернізації. *Економічний дискурс*, (2), с. 15–24.

22. Онищук І. Аналіз вирівнювання доходної спроможності місцевих бюджетів в умовах воєнного стану: сучасний стан та оцінювання нових підходів. URL: https://decentralization.gov.ua/

23. Звіт про виконання Плану роботи Державної податкової служби України на 2021 рік / Державна податкова служба України. URL: https://tax.gov.ua/diyalnist-/planita-zviti-roboti-/396505.html

24. Довідка щодо виконання загального фонду місцевих бюджетів на 2022 рік. Офіційний сайт Міністерства фінансів України. URL: https://mof.gov.ua/storage/files/%D0%94%D0%BE%D0%B2%D1%96%D0%B4%D0%BA%D0%B0_%D0%BE%D0%BD%D0%BE%D0%B2%D0%BB%D0%B5%D0%BD%D0%B0_%D0%BD%D0%B0_%D1%81%D0%B0%D0%B9%D1%82_%D0%B7%D0%B0_2022_%D1%80%D1%96%D0%BA.pdf

25. Волохова І. С. Формування доходів бюджетів за рахунок податку на доходи фізичних осіб в Україні. *Трансформаційна економіка*. 2023. №3. URL: https://www.transformations.in.ua/index.php/journal/article/download/25/26

26. Фугело П.М. Сучасний стан організації міжбюджетних відносин в Україні. *Подільський вісник: сільське господарство, техніка, економіка*. 2023. №1 (38). URL: https://journals.pdu.khmelnitskiy.ua/index.php/podilian_bulletin/article/view/159/135

27. Сошка Н.В. Суперечності та перспективи розвитку системи місцевого оподаткування в Україні. *Ефективна економіка.* 2018. No 11. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=783

28. Шило Ж.С. Реформування податкової системи України: проблеми та перспективи. *Вісник НУВГТП.* 2023. Випуск 1. URL: https://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:PExOnm8Bq_MJ:https://visnyk.nuwm.edu.ua/index.php/econ/article/view/1253/1268&hl=uk&gl=ua

29. Бачо Р. Й.,Пойда-Носик Н. Н., Потокі Г. Ф. Перспективні напрямки реформування системи місцевого оподаткування України. *Економіка та*

суспільство. 2021. Випуск 30. URL: https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/606/580

30. Бондарук Т.Г. Зарубіжний досвід місцевого оподаткування та можливості його застосування в Україні. *Збірник наукових праць Національного університету державної податкової служби України.* 2013.No 1. С. 56–66.

31. Боровик П., Колотуха С., Бечко В. Проблеми адміністрування та напрями вдосконалення механізму справляння єдиного податку в Україні. *Науково-практичний журнал «Бухгалтерський облік і аудит».* 2017. No 2. С. 14.

32. Боровик П.М., Гузар Б.С., Лиса Н.В. Місцеві збори в Україні: особливості справляння та перспективи подальшого розвитку. *Молодий вчений.* 2015. No 12. URL: http://molodyvcheny.in.ua/files/journal/2015/12/26.pdf

33. Пономарьова В., Артюх О. Сучасні проблеми майнового оподаткування: національний і міжнародний вимір. *Socio - Economic Problems and the State (electronic journal)*. 2022. № 27. С. 161 - 168. URL: https://elartu.tntu.edu.ua/bitstream/lib/40065/5/22pvsimv.pdf

34. Дмитрів В. Економічна сутність і роль майнових податків в Україні. *Світ фінансів.* 2021. № 1(66). С. 201–209. https://doi.org/10.35774/sf

35. Слатвінська М. О., Баранова В. Г. Дієвість майнового оподаткування в Україні. *Причорноморські економічні студії*. 2018. Вип. 26. Ч. 2. С. 113–116.

36. Брашавецька О. В. Закордонний досвід майнового оподаткування. *Закордонна практика формування фінансової та соціальної інфраструктури*. 2019. С.63–65.

37. Гетманець О. П., Чорна А.М., Сядриста І.І. Особливості місцевого оподаткування як основи формування доходів об'єднаних територіальних громад в Україні. *Приазовський економічний вісник*. 2022. Випуск 1 (30). http://pev.kpu.zp.ua/journals/2022/1_30_ukr/19.pdf

38. Канєва Т.В., Карпенко М.Ю. Доходи місцевих бюджетів як інструмент забезпечення соціально-економічного розвитку території. *Проблеми*

економіки. 2023. Т. 55. Вип. 1. С. 185–191.

39. Мельник А. Підвищення конкурентоспроможності територіальних громад в умовах реалізації нової регіональної політики України. *Вісник Тернопільського національного економічного університету*. 2019. No 1. С. 21–36. DOI: https://doi.org/10.35774/visnyk2019.01.021

40. Економіка регіонів України в умовах війни: ризики та напрямки забезпечення стійкості: науково-аналітичне видання / наук. Ред Сторонянська І.З. Львів: ДУ «Інститут регіональних досліджень ім. М. І. Долішнього НАН України», 2022. 70 с. (Серія «Проблеми регіонального розвитку»).